

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ „Лична
имена у Поменику манастира Дечана (XVI–XX век): палеографска, ономастичка и језичка
анализа“ Југославе Ракић Младеновић

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именovalo Наставно-научно веће Филолошког факултета Одлуком број 1622/1 од 26. априла 2021. године.

2. Састав Комисије:

1. Ментор: др Александар Милановић, редовни професор, Филолошки факултет
Универзитета у Београду
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 17. април 2019. године
2. др Јелица Стојановић, редовни професор, Филолошки факултет – Никшић
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 27. септембар 2012.
3. др Михаило Шћепановић, ванредни професор, Филолошки факултет Универзитета
у Београду
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 20. јун 2017.
4. др Виктор Савић, научни саветник Института за српски језик САНУ, ванредни
професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 22. септембар 2020.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Југослава, Горољуб, Ракић Младеновић
Датум и место рођења	10. 9. 1987. Прилужје, Вучитрн
Наслов магистарске тезе	
Датум и место одбране маг. тезе	

Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	
--	--

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

*Лична имена у Поменику манастира Дечана (XVI–XX век):
палеографска, ономастичка и језичка анализа*

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Југославе Ракић Младеновић обухвата 229 страна и састоји се из следећих делова: 1. *Увод* (1–14); 2. *Палеографија* (15–51); 3. *Ортографија* (52–61); 4. *Фонетика* (63–65); 5. *Антропонимија* (67–130); 6. *Закључак* (133–141); 7. *Речник* (143–193); *Библиографија* (195–202); *Скраћенице* (203); *Прилози* (204–228); *Биографија* (229).

Списак литературе садржи 146 библиографских јединица. Дисертација садржи 11 табела, а у 10 табела приказани су резултати истраживачког рада, као и поређење добијених резултата са резултатима из других извора. У *Прилозима* на крају приказано је 25 фотографија Дечанског поменика.

У првом поглављу (*Увод*) кандидаткиња Југослава Ракић Младеновић дефинише и образлаже предмет, задатке, циљеве, структуру и план рада, затим методе и начин истраживања, а на крају прави осврт на релевантну постојећу литературу и истакнута имена која су дала највећи допринос српској ономастици, али и палеографији и ортографији. Кандидаткиња наводи да предмет ове дисертације представља палеографска, ономастичка и језичка анализа у *Поменику манастира Дечана (XVI–XX век)*. У оквиру предмета рађена је и ортографска анализа, као веома важан део истраживања уз палеографску анализу. Корпус за испитивања чини грађа коју је кандидаткиња ексцерпирала из Дечанског поменика: то су у првом реду антропоними – лична имена и презимена, затим забележени записи, временске и топонимске одреднице. Грађа је ексцерпирана са фотографија Поменика снимљених на диску.

Циљеве овога рада кандидаткиња је поставила појединачно на сваком нивоу предвиђеном за анализу. На нивоу палеографије циљеви су *утврђивање типова писма и броја писара, датовање рукописа*, као и *пружање нових сазнања о палеографским процесима*, тј. о морфологији слова на различитим просторима (забележеним у Поменику) у дијахронији. Ортографска анализа има за циљ *утврђивање најбитнијих ортографских особина* рукописа који су настајали у ресавском и послересавском периоду српскословенске писмености. Језичка анализа вршена је на фонетском плану са циљем да се *утврде најбитније фонетске особине* српскословенског периода којем овај Поменик припада. Од неколико циљева антропонимијског истраживања, кандидаткиња наводи да

је први циљ, који је омогућио реализацију свих осталих, *састављање и представљање регистра имена забележених Дечанском поменику*, а као најважнији циљ наводи *откривање и приказивање антропонимијске слике* на српској територији у периоду од краја XVI до почетка XX века, управо у периоду турске владавине, ако се зна да је манастир под турском влашћу био од 1455. године до почетка XX века. Структуру рада кандидаткиња је конципирала као седам поглавља: (1) *Увод*, (2) *Палеографија*, (3) *Ортографија*, (4) *Фонетика*, (5) *Антропонимија*, (6) *Закључак* и (7) *Речник*. Након тога се наводе *Библиографија* и *Прилози*.

У потпоглављу *Литургија и поменици у традицији православне цркве* кандидаткиња уз помоћ релевантних речника дефинише појмове литургије и поменика, објашњава шта поменици садрже у својој структури и какав је њихов значај на Светој литургији. Наводи да поменици, али и житија, четворојеванђеља, повеље и многе друге рукописне књиге које чине драгоцен опус српског књижевног наслеђа представљају најзначајније изворе за упознавање историје српске културе, владавине српских владара и њиховог односа међу собом и према народу, за упознавање географске распрострањености народа у одређеном периоду, њиховог положаја и миграционих кретања. У последња два потпоглавља из *Увода* кандидаткиња износи детаљан приказ историје, изградње и архитектуре, сликарства и ризнице манастира Високи Дечани, затим даје податке о Поменику који је предмет анализе у овоме раду: археографски опис, настанак и садржај Поменика, редакција рукописа и број писара.

У другом поглављу (*Палеографија*) кандидаткиња даје најпре опште напомене о палеографији као науци и о њеном значају, затим следи општи палеографски опис рукописа Дечанског поменика. Прецизном анализом морфолошких карактеристика слова дошло се до закључка да је у стварању Дечанског поменика учествовао *један главни писар*, Димитрије даскал (писар и илуминатор), који је исписао највећи део Поменика, и *најмање шест споредних писара*, који су поред имена уписивали и кратке записе о прилозима и топониме на маргинама. Осим ових, утврђен је и већи број рукописа којим су исписани појединачни записи и појединачни помени имена, који нису предмет детаљније анализе у раду. Након ових података, приказан је палеографски опис сваког рукописа појединачно, као и описи рукописа оних писара који су остављали краће или дуже записе, значајне, између осталог и по одредницама које уз њих стоје (име писара, време и место). Приказана су укупно 23 палеографска описа.

У трећем (*Ортографија*) и четвртном (*Фонетика*) поглављу кандидаткиња даје преглед ортографских и фонетских карактеристика у забележеним рукописима. Правопис главног писара, Димитрија даскала, који је исписао највећи број страница, сагледан је детаљно, док је код осталих писара из каснијег периода направљен осврт на основне ортографске црте и специфичности рукописа. Опис ортографских карактеристика кандидаткиња је изложила по специфичним особинама које су дистинктивна обележја правописних школа, према моделима: Јерковић 1982, Грковић-Мејџор 1993, Стојановић 2002, Ивић/Јерковић у: Ивић 2008, Стојменовић 2010, Милановић 2014.

Пето и централно поглавље (*Антропонимија*) кандидаткиња је поделила у седам потпоглавља. У прва два је направљен осврт на десет рубрика из Поменика: две рубрике у којима су уписивана владарска имена (имена српских краљева, царева и господе) и осам рубрика у којима су уписивана монашка имена (имена светитеља, патријараха, архиепископа, митрополита, јеромонаха, игумана, монаха, јерођакона и монахиња). Следећа потпоглавља обухватају анализу забележених словенских имена, хришћанских имена, групу *осталих* имена (имена турског и мађарског порекла, затим имена за која нисмо пронашли објашњење у речницима којима смо се служили у току анализе), презимена, и у последњем поглављу ове целине испитивана је адаптација имена грчког порекла. Имена су анализирана са етимолошког и семантичко-творбеног аспекта, с тим што је кандидаткиња анализу хришћанских имена, због великог броја, ограничила на имена која припадају групама Милице Грковић (1983: 91), а то су углавном она која су у Дечанском поменику фреквентна и са већим бројем хипокористичних и изведених облика.

У *Закључку* кандидаткиња резимира своје резултате најпре за свако поглавље посебно, а затим даје општи закључак целокупног истраживања.

Сва имена забележена у Дечанском поменику приказана су на крају рада у *Речнику*.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

У *Уводу* кандидаткиња је, у складу са нормама академског писања и са теоријско-методолошким оквиром за који се определила, успешно и прецизно дефинисала предмет, корпус, задатке и циљеве истраживања, сажето представила структуру и план рада, методе и начин истраживања, те дала преглед раније дискусије, односно историјат питања, истичући најзначајнија дела и демонстрирајући при томе ваљане критеријуме за селекцију. Потом је разложно и стилски прегледно и сажето представила значај литургије и поменика у традицији православне цркве и историју манастира Дечани, да би коначно навела и лингвистички релевантне податке о рукопису *Поменика*, његовом настанку, садржају и писарима. Уводно поглавље својом структуром, садржајем, информативношћу и пропорцијом у односу на целину могу бити узорни за дисертације из области дијахронијске србистике.

У поглављу *Палеографија*, једном од два најинформативнија поглавља у читавом тексту дисертације, кандидаткиња је веома успешно палеографски описала компликован рукопис, технички иновативно представљајући све посведочене варијанте слова, што је за овај тип истраживања изузетно значајно. Овакав тип истраживања захтева много посвећености у приступу рукопису и подразумева огромно време посвећено анализи палеографских варијанти. У трећем (*Ортографија*) и четвртном (*Фонетика*) поглављу кандидаткиња је доказала да је успешно одгонетнула све недоумице које би се могле појавити при анализи корелација између некадашњег говора и писања, што је нужан предуслов за исправне закључке о гласовној форми некадашњих имена. Сажетост и добар критеријум за селекцију релевантних црта добре су особине ових поглавља.

Пето, централно и најобимније поглавље (*Антропонимија*) доказује да је кандидаткиња оспособљена за интердисциплинарна истраживања: на основу нелингвистичких (историјских, културолошких, социолошких и др.) и лингвистичких

(графичких, палеографских, ортографских и фонетских) података она поуздано улази и у ономастичку анализу, нудећи и сасвим нова тумачења порекла појединих онима и успешно полемишући са постојећом литературом тамо где је коментар нужан.

Успешним сматрамо и кандидаткињин поступак резимирања резултата најпре сепаратно по поглављима, а потом и у склопу синтезе изведене у закључку. Сви ауторкини закључци су поуздани јер су изведени на основу анализе богате грађе, доброг сагледавања релевантне литературе и дубоког промишљања над отвореним проблемима.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Падежни систем у говору Прилужја“ *Радови Филозофског факултета*, Пале: Филозофски факултет Књига 1/2, број 16, 2014, 797–810.
2. „Употреба аориста и имперфекта у приповеткама Григорија Божовића“, *Поетика Григорија Божовића: тематски зборник водећег националног значаја*, Косовска Митровица, Зубин Поток: Филозофски факултет Универзитета у Приштини, Културни центар Стари Колашин, 2016, 445–456.
3. „Лична имена од основе *вук-* у Поменику манастира Дечана (XVI–XX)“, *Наука без граница 2: увиди и изазови*, Међународни тематски зборник, Косовска Митровица: Универзитет у Приштини – Филозофски факултет, 2018, 303–314.
4. „Словенска имена у Поменику манастира Дечана (XVI–XX века)“, *Српско језичко и књижевно наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас*, Зборник радова са Другог међународног научног скупа одржаног у Подгорици 26–28. маја 2017. године, Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори / Нови Сад: Матица српска / Бања Лука: Матица српска – Друштво чланова у Републици Српској, 2018, 543–555.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Прво истраживачко поглавље у овој дисертацији дало је значајне резултате чија се вредност огледа у исцрпном испитивању и описивању обимног материјала који је настајао у прилично дугом периоду, и на ком се може пратити развој словних облика и писма у периоду који припада српскословенској фази развоја српског књижевног језика. У овом поглављу детаљно су анализирани словни облици, уставни и брзописни, њихове типови и варијанте.

Значај централног поглавља ове дисертације огледа се у приказивању антропонимијске слике у дугом временском периоду, коју је кандидаткиња утврдила након темељне анализе антропонима ексцерпираних са фотографија Дечанског поменика снимљених на диску. Како би се добила шири и објективнија слика, добијени резултати

упоређени су са резултатима из релевантних историјских извора – *Дечанска хрисовуља III XIV век*, *Поменик непознатог манастира Липљанске епископије XIV век*, *Речник имена Бањског, Дечанског и Призренског властелинства XIV век*, *Скадарски дефтер XV век*, *Дефтер из области Бранковића XV век*, *Пивски поменик XVI век*, *Поменик Хоче XVI век*, *Водичнички поменик XVI век*. Добијени су значајни и релевантни резултати приказани у табелама.

Анализом око 1000 антропонимијских података – личних имена и презимена (проепонима), утврђено је да је у овом ономастичком слоју сачувано општесловенско наслеђе у следећим категоријама:

– српски именослов периода који је испитиван чине у првом реду народна српска имена, међу којима су забележена сложена двочлана имена, која су основни тип прасловенских мушких личних имена, као и један пример трочланог имена;

– највећи број чине изведена имена, међу којима је забележен велики број имена хипокористичког образовања, што је још једна одлика прасловенског наслеђа, (прасловенски је имао бројна и разноврсна хипокористичка имена);

– међу презименима, тј. проепонимима потврђен је тип имена по мужу: (stana) stanoevica (151a).

Међу именима словенског порекла највећу скупину чине изведена имена. Готово сва имена настала су суфиксацијом, док је творба малог броја имена реализована помоћу префикса. Сложена имена у Поменику нису забележена у великом броју, свега тридесетак имена. Забележена имена су сложена од две основе, али забележен је и један изузетак – редак тип трочланог имена који је потврђен у Поменику – *Дабижив*. Најфреквентније словенско мушко име у Дечанском поменику је *Стојан* (114), а женско *Стана* (115).

С обзиром на специфичност споменика којим се кандидаткиња бавила, закључила је да се објективна слика антропонимијског слоја сачуваног у народу могла добити тек након издвајања имена монаха и монахиња уписаних у Дечански поменик, односно након поделе хришћанских имена на она забележена у монашким редовима и на она забележена у мирским редовима, која су затим била главни предмет истраживања овога рада. Анализом и поређењем добијених резултата са резултатима из других релевантних извора, утврђен је висок степен присуства и учесталости хришћанских имена у мирским редовима у односу на ранији период, међутим, без обзира на већу учесталост, у творбеним могућностима хришћанска имена су у заостатку за словенским. Најфреквентније хришћанско мушко име у мирским редовима је *Никола* (131), а женско име *Мара* (64).

Општа слика добијена испитивањем антропонимијског материјала, који је предмет овог рада, показује разноврсност имена словенског порекла, која су у народу сачувана као прасловенско наслеђе, али и већи број имена хришћанског порекла у народу. Подаци о томе да је хришћански календар ушао у шире народне слојеве у већој мери у односу на ранији период, јесу показатељ јачања вере у тешким временима под турским ропством.

Испитивањем адаптације грчких имена кандидаткиња је констатовала да је у рукописима писара Дечанског поменика, на првом месту главног писара Димитрија

даскала, уочљива тенденција приближавања грчком оригиналу, док код осталих писара из каснијег периода, поједини примери употребе | на почетку имена или у групи *ија* указују на то да се писање приближавало народном изговору.

Након испитивања ортографских црта рукописа Дечанског поменика кандидаткиња је закључила да је рукопис првог и главног писара, Димитрија даскала, показао висок степен доследности у примени ресавских правописних начела, за разлику од писара каснијег периода. У тим рукописима из каснијег, послересавског периода српске писмености, наилази се на мешање ресавског и рашког правописа. Правопис писара Дечанског поменика из каснијег периода показује да се на испитиваном терену након ресавског периода прогресивно спроводила и усвајала писменост „новог доба“, односно писменост која се развијала под руским утицајем, а затим и писменост славеносрпског периода књижевног језика, која се огледа у мешању рускословенских црта и писаног типа грађанске ћирилице. Доследност у примени карактеристичних црта ових периода нарочито је запажена у рукописима писара из црквених редова.

Посебну пажњу кандидаткиња је посветила ексцерпиранима имена и сачињавању *Речника*, који има посебан значај како за овај рад, тако и за могућа даља испитивања Дечанског поменика с обзиром на богату и разноврсну грађу приказану са аутентично забележеним облицима имена.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма „iThenticate“, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Лична имена у Поменику манастира Дечана (XVI–XX век): палеографска, ономастичка и језичка анализа“ аутора Југославе Ракић Младеновић, констатујем да утврђено подударарење текста износи 7 %.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. *Правилника*.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, изјављујем да извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

Кандидат је резултате свог истраживања протумачио на релевантан и убедљив начин, а приказао (1) прегледно и систематично, доследно спроводећи исти поступак кроз све класе глагола и резимирајући своје налазе у добро организованим и информативно богатим табелама, као и (2) јасним, прецизним и однегованим научним језиком.

IX ПРЕДЛОГ

С обзиром на то да је у питању опсежно и детаљно истраживање чији су резултати вредни и за науку о српском језику и за наставну и лексикографску праксу, са задовољством препоручујемо Већу да овај рад прихвати као докторску дисертацију, а кандидата позове на усмену одбрану пред овом комисијом.

Комисија:

др Александар Милановић, редовни професор

др Јелица Стојановић, редовни професор

др Михаило Шћепановић, ванредни професор

др Виктор Савић, научни саветник